

ה' תמוז, תשע"ד, 3.7.2014

גיליון מס' 415

פרשת בלק

קין, הקן, הקיני והקנאה

מאת מרדכי בר-דרומא

"וַיֵּרָא אֶת הַקִּינִי וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיטֶן מוֹשָׁבָךְ וְשִׁים בְּסַלְעַ קַנָּה. כִּי אִם יִהְיֶה לְבַעַר קִינָן עַד מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּנִּי."
(במדבר כד, כא).

בלעם מתנה את מושבו האיתן של שבט הקיני באחיזת קינו בסלע. הנציב בפירושו ל"שים בסלע קנן" אומר: "ותקעו אהליהם בסלע, דהיינו חוזק של ישראל והוא כח התורה... והוא נבואה שבני קיני ישבו עם יעבץ ונהיו בעלי תורה ואח"כ יצא מהם יונדב בן רכב שידוע שנתברך שלא יהא זרעו כלה והמשיל ישיבתם בקן ולא בבית. משום שכך היה דרכם לשבת באהלים כמו קן שאינו קבוע במקום אחד" (העמק דבר כד, כא).

נשאלת השאלה מה הקשר בין הקיני לקיין, ומי הן הדמויות המאפיינות את שבט הקיני?

שלושת הדמויות – פנחס בן אלעזר, יעל אשת חבר הקיני, ויהונדב בן רכב, נקשרו כולם בקנאתם לקיום ברית ה' להצלת העם, ושלומו וכולם יקבלו שכר.

פנחס, הוא נכדו של פוטיאל ובנם של אלעזר ואחות ציפורה שהייתה מהשבט הקיני השייך לעם המדייני, רואה בקנאותו את הישראלי ואת המדיינית אשר נצמדו לבעל פעור והורג אותם. האם יש כאן תסביך 'אדיפוס' שהרי אמו הייתה אף היא מדיינית. ומה שכרו? "לכן אמור הנני נתן לו את –בריתי שלום והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו" (כה, יב-יג).

יעל הורגת את סיסרא, "ותקח יעל אשת חבר את יתד האהל ותשם את המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את היתד ברקתו ותצנח בארץ והוא נרדם ויעף וימת". סיבת בואו של סיסרא ליעל אשת חבר הקיני היא "כִּי שְׁלוֹם בֵּין יְבִין מֶלֶךְ חֲצוֹר וְבֵין בֵּית חֶבְרֹן הַקִּינִי" (שופטים ד, יח), והיא מחליפה את הברית שנכרתה עם יבין בברית עם ישראל. במעשה זה היא מושיעה את ישראל והופכת לגיבורת האומה. ומה שכרה על מעשה נועז זה? "ואני עתיד לתת שכר טוב למי שגודר את עצמו מהעברה כשם שנתתי ליוסף וליעל ולפלט" (תנחומא, בראשית, דף כא), והיא גם מבורכת: "תברך מנשים יעל אשת חבר הקיני. מנשים באהל תברך" (שופטים ה, כה), ובזכותה תשקוט הארץ ארבעים שנה.

יהונדב בן רכב מוזכר לראשונה בספר מלכים כמי שהצטרף ותמך רעיונית ומעשית, במלך יהוא בעת שכינס בעורמה את כל נביאי הבעל למקום אחד והרג אותם. "וַיֹּאמֶר לְכָה אִתִּי... וְרֵאָה בְּקִנְאָתִי לָהּ" (מלכים ב, י, טו-טז). כאן נסגר המעגל ומודגש הדמיון לקין, ובהמשך לאחר כ- 200 שנה, מוזכרים צאצאיו של יהונדב, בהקשר של ציווי של אביהם, והקפדתם הרבה לשמור את הציווי: "והוא נבואה שבני קיני ישבו עם יעבץ. ונהיו בעלי תורה, ואחר כך יצא מהם יונדב בן רכב שידוע שנתברך שלא יהיה זרעו כלה והמשיל ישיבתו בקן ולא בבית. משום שכך היה דרכם לשבת באהלים ולא בבית (העמק דבר, כד, כב). "וַיְבִית לֹא תִבְנוּ וְזָרַע לֹא תִזְרְעוּ וְכָרֶם לֹא תִטְעוּ וְלֹא יִהְיֶה לְכֶם פִּי בְּאֵהָלִים תִּשְׁבּוּ כֹּל יְמֵיכֶם לְמַעַן תִּתְחַיּוּ יָמִים רַבִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֲתֶם גָּרִים שָׁם... וְנִשְׁמַע, בְּקוֹל יְהוֹנָדָב בֶּן-רֶכֶב אֲבִינוּ, לְכָל, אֲשֶׁר צִוִּנוּ... ומה שכרו? – "לֵכֶן, כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: לֹא-יִפְרֹת אִישׁ לְיוֹנָדָב בֶּן-רֶכֶב, עַיִם לְפָנַי-כָּל-הַיָּמִים" (ירמיהו לה א- יט). בשל אישיותו של יהונדב, שהיה מוכר כאיש דת קנאי, הוא צורף על ידי המלך למשימת החיסול של נביאי הבעל. חז"ל קשרו את בני רכב עם יתרו, בהסתמך על הפסוקים: "ומשפחות סופרים ישבו (ישבי) יעבץ תרתעים שמעתיים שוכתיים, המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב" (דברי הימים א, נה).

לסיכום, יש להבדיל בין קנאה לקנאה. קיין קנא באחיו והרג אותו שלא לשם שמים. קנאתם של פנחס, יעל ויהונדב היתה קנאה לשם שמים ולכן מכאן ואילך הם ידבקו ויתמזגו בעם ישראל, כנבואתו של בלעם, ושכרם על פי חז"ל, יגיע לאחר גלות אשור, כשצאצאיהם ישבו בלשכת הגזית "הרי כולנו היינו באותה עצה, ואיך זכו בניך (בני יתרו) לשבת במקום כה רם? אמר רבי נתן: "גדול הברית שנכרת עם יונדב בן רכב, מן הברית שנכרת עם דוד" (מכילתא דר' ישמעאל, ב).

מרדכי בר דרומא, חבר קבוצת יבנה, רווה נחת מילריו ונכדיו, מנהל את מסגריית הקבוצה. ארכיאולוג וחבר במשלחת הורודיון ובית לוויה.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il